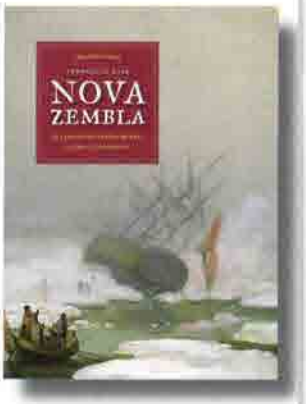
JAAP JAN ZEEBERG, *TERUGKEER NAAR NOVA ZEMBLA: DE LAATSTE EN TRAGISCHE REIS VAN WILLEM BARENTS*
(WALBURG PERS: ZUTPHEN 2007) 254 BLZ., PRIJS € 24, 95

Op de plaats waar het *Behouden Huys* stond, het kampement dat Willem Barents en de andere overwinteraars bouwden op Nova Zembla, prijkt sinds 1979 een zes meter hoog kruis. Dit kruis, al van ver te zien, werd neergezet door Russische onderzoekers die de overblijfselen van het kampement meerdere malen bestudeerden. Jaap Jan Zeeberg is als Nederlands fysisch geograaf al twintig jaar werkzaam in het Europese en Russische poolgebied. Driemaal heeft hij Nova Zembla bezocht: in 1995, 1998 en 2000. In deze tijd is een reis naar Nova Zembla nog altijd een hachelijke onderneming: zo kunnen ijsberen aanvallen, terwijl helikopters geregeld schijnen te verongelukken. Zeeberg moet dus wel beschikken over een behoorlijke dosis avontuurzin.
Uitgangspunt van het boek is het verslag van Gerrit de Veer, een van de reizigers die de overwintering overleefde. Zeeberg toetst het verslag van De Veer aan moderne bevindingen op basis van historisch-archeologisch onderzoek. Het originele verslag is vrijwel integraal opgenomen. Bij de bestudering van de overblijfselen en het verslag van De Veer komt een ander beeld naar voren dan we gewend zijn. Rond de reis van Willem Barents en zijn metgezellen is al vroeg mythevorming ontstaan. Deze begon reeds in de zeventiende eeuw toen zich een maritieme cultus rond zeehelden ontwikkelde. In de negentiende eeuw werd het verhaal door patriotten gebruikt om een nationaal bewustzijn te creëren. Het religieuze aspect kreeg daarbij veel nadruk. De reizigers hadden een rotsvast vertrouwen in God, zoals ook blijkt uit de naam van het kampement. Dit kon dienen als voorbeeld voor andere gelovigen. In de twintigste eeuw kwam langzaam een meer wetenschappelijke interesse op gang. Uit deze recente onderzoeken blijkt dat de groep overwinteraars bezig was met een wetenschappelijke expeditie. Zeeberg benadrukt dat Barents een cartograaf was, geen handelaar of ontdekkingsreiziger.
Opvallend aan het verslag van De Veer is voorts de optimistische toon en het vertrouwen in wetenschappelijke inzichten en technisch vernuft.
Zeeberg noemt Barents een voorbeeld van de Nederlandse ondernemerszin die kenmerkend is voor de tijd waarin hij leefde. Uit het boek blijkt ontzag voor de durf die Barents had. Zeeberg koppelt dit aan de nieuwsgierigheid en de avontuurlijke inslag die de reizigers aanzetten tot deze expeditie. Door de mooie illustraties - oude afbeeldingen en kaarten worden afgewisseld door prachtige recente foto's van Nova Zembla - is dit een zeer aangenaam boek dat leken een inkijkje geeft in een ontoegankelijk stuk geschiedenis.

Marjonne Maan

ARIE WILSCHUT, *DE KLEINE GESCHIEDENIS VAN NEDERLAND: DE TIJD VAN ONTDEKKERS EN HERVORMERS 1500-1600*
(WAANDERS: ZWOLLE 2007), 160 BLZ., PRIJS € 17,95.

Net als de andere delen van de *Kleine Geschiedenis van Nederland* kent het deel over de tijd van ontdekkers en hervormers vier invalshoeken, te weten politiek en cultuur (tot 1555), cultuur en religie (tot 1566), van politieke ontwikkelingen (tussen 1555 en 1609) en ten slotte de economisch-sociale ontwikkelingen.
Wilschut geeft een samenhangend overzicht van de gebeurtenissen van de zestiende eeuw. Centraal staat hierbij dat de beslissende factor voor de toekomst van ons land bepaald werd door de godsdienst. Hij beweert dat geen enkel ander aspect het lot van het huidige Nederland zo bepaald heeft.
De elkaar bestrijdende partijen konden op geen enkele manier tot een overeenkomst komen. Volgens mij vergeet hij hier de gevolgen van de aanwezigheid van Spaanse soldaten en ambtenaren en de door hen ingevoerde belastingen te noemen.
De erfenis van dit tijdvak is het ontstaan van twee koninkrijken, Nederland en België. Door de lange scheiding tussen de noordelijke en zuidelijke Nederlanden, vanaf het einde van de zestiende eeuw, bleek een hereniging in de negentiende eeuw niet meer mogelijk. Zij waren daarvoor, volgens Wilschut, te veel uit elkaar gegroeid.
Ook kent Nederland nog steeds niet zo'n sterk gecentraliseerd